

INFORMAČNÍ LIST OBCE ŘÍMOV

4/11/2018

ČÍSLO 3/2018

Speciální vydání

KE STÉMU VÝROČÍ NAŠÍ STÁTNOSTI

Konec války a začátek míru L.P. 1945

poznámky z dnů převratu prožitého v Římově – Alois Dyk

Léta druhé světové války byla předlouhou dobou stálého nebezpečí ztráty osobní svobody, majetku i života. K tomu tížily starosti o osud a budoucnost vlasti. Vypuknutí války roku 1939 uvítali jsme proto s nadějemi, že je to jediná možnost dostat se z klece. Pak ovšem stupňovaly se doba strastí a utrpení. Váhy osudu vznášely se nad národy. Být či nebýt. Po šest let sledoval jsem jejich výkyvy s nadějemi a často i s úzkostí. O konečném výsledku neměl jsem mnoho pochyb. Hned zpočátku uvěřil jsem přísloví, že Pýcha předchází pád. Důvěřoval jsem jeho starobylé a dějinami vyzkoušené moudrosti. Ale vroucně jsem si přál, abych se osvobození vlasti dožil a kdyby mi to Bůh nedopřál, abych než zemřu, alespoň v duchu uviděl, jak se váhy osudu kloní nezměnitelně na naši stranu, která byla stranou pravdy, práva, dobra a ušlechtilosti.

Když slavná zima ruské země r. 1941 – 42 drtila sílu vetřelců, váhy mocně zakolísaly. Když Amerika vstoupila do války, bylo jasné, že nemůže být přemožena a že ani shnilý mír nemůže být uzavřen. Když pak jsem dne 8. listopadu 1942 v noci ve své římovské ložnici zapnul rádio na Londýn a zachytil jásavé hlášení, že toho dne přistálo loďstvo spojenců o 800 lodích a vylodilo na břehy severní Afriky mocnou americkou armádu, která obsadila téměř beze ztrát všechny přístavy a pobřeží těchto nezměrných končin, vyslechl jsem hlášení toto v nejvyšším vzrušení. Po zprávě klesl jsem do podušek a na duševním obzoru vyvstala vidina osudových vah, které neslyšně náhle hluboce se sklonily na stranu dobra. Chtělo se mi říci se Simeonem: Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého

podle slova svého v pokoji, neboť viděly oči mé spásu tvou, kterou jsi připravil před očima všech národů.

Od té doby cítil jsem se už jen divákem velkolepého dramatu, jehož konec je znám. V lednu a únoru 1945 chodili jsme se s přáteli dívat na pražské nádraží, kde vlaky převážely německé uprchlíky z Horního Slezska. Seděli u svých ranců peřin a šatstva ve sněhu na chodníku a hleděli mlčky a udiveně čekající, až jim zavazadla odvezou na přestupní nádraží. Staré přísloví se naplňovalo. Zděsily nás ovšem zprávy o jiných transportech nešťastných vězňů z koncentračních táborů, které převáželi v otevřených nákladních vozech, lehce oděné a několik dní již hladovějící. Na pokusy českého obyvatelstva podati jim teplý nápoj odpovídaly stráže střelbou, takže byli na nádražích mrtví a ranění. Ty vězně, kteří cestou zemřeli, vyhazovali jejich druzi z vozů na trať, ale dřív je svlékli, aby se tím šatem trochu ohřáli. Byly to dny hrůzy.

Dne 14. února 1945 zažil jsem letecké bombardování Prahy. Bylo krátké, ale bolestný byl večer pohled na hořící části drahého města. Řada známých byla postižena, náš dům na Smíchově na Nádražní třídě také utrpěl. Koncem února vymohl jsem si v ministerstvu zemědělství povolení k odjezdu na Římov, abych zařídil přípravy k jarním polním pracím. Nazpět jsem se již nedostal, povolení prošlo a vlaky vozily už jen vojáky. Dne 23. a 24. března byly letecky bombardovány České Budějovice. Nastal útěk obyvatelstva na venek a plné silnice byly prchajících. Dne 22. dubna 45 ubytovala obec u nás ve dvoře 60 ruských zajatců a 8 koní. Přivedli je dva němečtí poddůstojníci a několik strážních vojáků. Až na několik milých ruských tváří byli zajatci skoro vesměs Mongolové vysokých postav a beranicemi na hlavách, malí Kalmykové a útlí Ázerbájdžánci typu úplně hindského. Pobyli u nás do 24. dubna. Brzy, jakmile si naši trochu zvykli na podivné tváře, podstrkávali jim krajíce chleba, který zajatci hltavě jedli. Po obci se vypráví, že zajatci mají hlad a hned přinášeny celé bochníky z domácností a od pekařů. Zajatci vše konzumují. Strážní vojáci jsou nakvašeni, že jich si nikdo nevšímá. Všechn chléb, který v obci byl, je konzumován. Poprvé zde manifestovala přichylnost našich k „Rusáčkům“. Prvý poddůstojník je Prušák – řvoun, když zahlédl tlačenci zajatců při rozdávání chleba, ztropil na dvoře divoký křik s nadávkami. Druhý je Lotyš obrovité postavy, umí dokonale rusky a jedná se zajatci přátelsky. Z Bulharska veze si značnou zásobu tabákových listů, žlutých a medově vonících. V hostinci mu jej dva Ázerbájdžánci nadrobno krájejí. Dělají to přepečlivě, jemnými prsty listy hladí. Hlavy od práce nezvedají, ale je vidět přece

ze strany jejich orientální úsměv. Chochola černých silných vlasů se sklání, ale občas zasvítlí bílé zuby ve snědých tvářích a stále se usmívající černé oči. Někteří zajatci se nabídli, že budou řezat dříví a v našem dřevníku je živo. Po práci přichází ke mně zajatec Rus, pomenší postavy a tajně se ptá, jak říkáme zvířátkům, co jsou u králíků. Říkám m o r č a t a. Pochopil jaksí, živě se obrací k soudruhům: vždyť jsem vám říkal - morskaja sviňka! A ke mně, pravou ruku na srdci: ja znáju, ja z Maskvy já víděl a ukazuje se živou gestikulací, jak morčátko točí kolovrátek, leze po žebříku, zvoní na zvonec a jiné kousky. Jeho druzi, tatarští chlupáci stojí kolem udiveně. Opakuje: já z maskvy, já znáju, ja víděl a s pohrdavým mávnutím ruky přešel ostatní, kteří nejsou z Moskvy a tudíž neznají nic. Zajatci sbírají po zemi kousky novin na cigarety. Věnek Cvrčků přinesl jim na papirosy balík toaletního papíru, já složku průklepového papíru z psacího stroje. Dychtivě uschovávají pod pláštěm. Uvařili jsme jim hrnce polévky bramboračky s majoránkou. Snědli ji s velkou chutí. Když jsem pak vyšel ven z domu, čekali na mne v zástupu, vystoupil můj Moskvan, sehnul se přede mnou hluboko do pasu a řekl: Bólšoje spasíbo! Ostatní zahučeli sborem: S pasíbo! Večer byla na dvoře přehlídka, spočítali přítomné. Poddůstojníci odešli za svou zábavou k Němkám – uprchlíkům z Horního Slezska. Stráže hlídaly vchod do dvora. Zajatci, snad aby projevili vděčnost, sestoupili se do kola a zpívali písně. Stěnka Rázin zahlaholil do šera večera. Někteří se ještě důvěrně ptají, kterým směrem je Rusko. Ukazujeme k východu. Zajatci brzy vynašli, že možno ujít stráží zahradou a někteří obhlížejí odtud večer terén. Vyprávělo se, že někteří v noci prchli. Dva z nich byli prý později chyceni ve Velešíně a zastřeleni. Několik dní po odchodu zajatce šel náš kočí pro oves na sýpku, ale oves byl pryč, zajatci protáhli se tam pod střechou, oves sebrali do kapes a pytlíků. Bylo nám beztak nápadné, co to stále vytahují z kapes a koušou v zubech, slupky vyplivovali.

Dne 28. dubna. Skupina maďarských vojáků, příšlých jak říkají pěšky, či jak říkají Rusové pěšakom až od Štětína přes Cheb usadila se bez ptaní na našem seníku a chystá se nocovat, Obětavý starosta obce Šimon Persan odvedl je do školy, aby byli na blízku četnické stanice. Oddělili se samovolně od nějakého maďarského útvaru, neměli ani průkazů, ani vedení, jen nakradená jízdní kola. Většina z nich má stříbrné kroužky v uších a nebudí zrovna důvěru.

V obci je ubytováno několik rodin říšských Němců evakuovaných z Horního Slezska. Další transporty jsou ohlášeny. U nás v zámku bydlí dvě z Vratislavě. (Gertruda Petersonová se svou společnicí. Přišly o vše při náletu na Drážďany.)

Koncem dubna bylo zřejmé, že nastávají historické dny zhroucení a řekl jsem si, že bych si měl znamenat události každého dne. Činil jsem to na poznámkovém útržkovitém bloku. Přátelé, kterým jsem je dal přečíst, říkají, že jsou zajímavé bezprostředností dějů a že by měly být uveřejněny pro větší okruh čtenářů. Psal jsem poznámky tyto jako záznam historické chvíle, pro sebe a své děti a neměl jsem na mysli jejich publikování, nejsou proto ani stylisticky broušeny. Ponechávám je ve znění, jak byly narychlo zachyceny, celkem málo doplněné. Snažil jsem se napsat je pravdivě. Snad podají jednou obraz, jak se velké události jevily nám na poklidném venkově českého jihu.

Římov neděle dne 29. dubna 1945

„že kníže tohoto světa již jest odsouzen“, podle sv. Jana 16 kap, verš 5 – 15. – přečetl dnes pan děkan s vážností a důrazem při evangeliu.

Po obci se trouse zprávy, že hlavní město velkoněmecké říše Berlín, je před pádem. Vůdce této říše bojuje podle oficiální zprávy německé z rádia uprostřed svých bojovníků v Berlíně. Zprávy z ciziny hlásily, že byl těžce zraněn. Obávaný Himmler požádal prý západní spojence Anglii a Ameriku o příměří a nabídl bezpodmínečnou kapitulaci branné moci. Neučinil prý však tuto nabídku také Rusku a byl proto odbyt.

V těchto posledních dnech přišla sem bezpečná zpráva z Budějovic, že americké výzvědné tanky dospěly do Prachatic a Vimperka, ale že se opět vrátily. Železničáři přinesli zprávu, že tanky dospěly také do Kájova a Krumlova.

Po silnici do Komařic táhnou v posledních dnech kolony nákladních vojenských aut, osobních aut, traktorů, ale i malé selské povozy mezi nimi, tažené lehkými uherskými koníky. Ve vozech naházeny jsou baňohy, helmy, pytle a bedny, peřiny a mnoho civilních zavazadel. V kolonách jedou i kočárové koně zapřažené v bryčkách, vezou uprchlíky. Jedou prý od Znojma, snad od Brna a Jihlavy. Některé vozy mají klenuté plachty, jsou to Němců banátských. Byli prý na Moravě, nyní táhnou dále. Někteří mají nad hospodářským vozem sbitou stříšku z látek potaženou plachtou nebo kobercem. Na vozech ženy a děti, zhusta mladé ženy v městských šatech. V jednom voze seděl starší duchovní v černých šatech. Potah řídí mladý muž městsky oblečený. Táhnou nevšimavě k okolí, ale přece možno zachytit tázavý pohled: jak to, že my prcháme a vy klidně zůstáváte? Pospíchají za jakýmsi cílem, ale koně cupitají svým krokem, už zřejmě unaveným. Za vozem

kluše někdy hříbě. Jedněm se patrně cestou narodilo, mají je ve voze, klisna jde za ním. Mezitím skupinky vojáků beze zbraní a zajatců asi Italů.

Po státní silnici od Budějovic k Velešínu hučí nákladní auta, jedno za druhým, odvázejí náklady vojenské i nevojenské. V noci jezdí prý ještě pilněji. Vlaky jezdí zřídka a jen vojenské, osobní doprava je zcela zastavena, snad od Budějovic ku Praze nějaký vlak ještě jede. Pošta dochází jen občas, nepravidelně, najde-li se někdo, kdo je z Kamenného Újezda přiveze. Četnická stanice je bez telefonického spojení s velitelstvím, dráty byly prý přestřihány, snad partyzány. Denně krouží hloubkoví letci nad námi, „kotláři“ jim říkají. Ostřelují lokomotivy na tratích a nákladní auta na silnicích. Několikrát denně slyšet houkat sirény z Velešína a Budějovic. Od jihu a jihozápadu duní bomby, nepravidelně se hromadí rachoty, říkají tomu „zase sypou brambory“. To nad Lincem, Řeznem a bavorskými městy V noci vidět světla a záplavy světél na obzoru. Podle hlášení „z Ločenic“, (Londýna, jak se zde říkalo ještě nedávno), jsou Rusové už daleko za Brnem. Američané jsou prý u Stříbra před Plzní. Události vyvíjejí se s rychlostí vyznačující poslední fáze. Věří se, že válka skončí v několika dnech. Neví se, zda náš kraj bude obsazen Rusy od Lince, nebo Američany od Plzně. Obyvatelstvo je značně znepokojeno, obává se o šaty a zásoby potravin pro případ bojů v místě, možnosti požáru a nebezpečí drancování ustupujících vojsk. Zprávy o drancování Slovenska a Moravy jsou šířeny z rádia. Ojedinelí němečtí vojáci přišli od Lince a hledali již před několika dny potraviny a civilní šaty. Nabízeli za to vojenské boty, kůže na podrážky a tabák. Obvyklý jejich dotaz zněl: Haben sie was zu fressen? Některé rodiny zakopaly, nebo zazdily zásoby a šatstvo. My v zámku jsme dosud nic nepřipravili. Sochu Panny Marie z Lorety a kostelní kalichy bychom uložili, kdyby hrozily požáry – po dohodě s panem děkanem v našem sklepě.

Pondělí, dne 30. dubna 1945

Hned ráno ostrý boj hloubkových letců nad Římovem a okolím. Byli to Rusové a létali ve velkých kruzích stále se vracející. Divoká obranná palba německých flaků od Milíkovic. Ostřelována trať a silnice. Zasaženo nákladní auto u Holkova a shořelo v kouři dlouho čadícím. Mělo naloženo mouku a látky. Lidé prý si odnášeli látky. Byl to první případ kořistění. Přes den čtná další letadla, letecké alarmy několikrát za den z Velešína. Práce v továrně téměř ustala. Ruské letectvo bojuje téměř výhradně hloubkovými letci a ostřeluje nádraží, vlaky na tratích a auta na silnicích. Přestává strach z bombardování měst, „Rusáci“ jsou, jak se zdá solidní.

Úterý, dne 1. května 1945

Svátek práce. Klid u nás ve dvoře i v celé obci. Je chladno a sychravo. I ve vzduchu klid – žádné letadlo se neukázalo, jakoby války nebylo. Vyšel jsem dopoledne do polí na Horačku a vrátil se s vnitřní jistotou, že dnes bude konec války. Zmínil jsem se o tom p. Hajskému a Cvrčkovi a přisvědčovali, že i jim se tak zdá. Působily k tomu zprávy z Londýnského včerejšího rozhlasu, pro Říši přímo zoufalé. Říšské marky rázem vymizely z oběhu, nikdo jich již nepřijímá, jen na poště možno jimi ještě platit. I Němci uprchlíci z Hor. Slezska si říkají navzájem, že je dobře mít část peněz českých.

Středa, dne 2. května 1945

Zašel jsem dopoledne k panu děkanovi. Přijel tam na koni maďarský důstojník a žádal o povolení, aby směl se svými vojáky prohlédnout kostel. Mluvil dokonale česky, býval prý učitelem na Žitném ostrově. Vrací se se svými 84 vojáky, 30 voly a zásobami domů. Za tabák získává potraviny, voly postupně odporází pro menáž. Táboří nyní u Hor. Vesců. Vypráví, že byl s Němci na Donu, pak ustupoval s nimi přes Karpaty, Uhry, Rakousy, nějakou oklikou se dostal k nám a odtud táhne domů, ale nespíchá prý, ale čeká, až bude Rusy, nebo Američany zajat. Mluvil velmi protiněmecky a vyhrožoval jim i zabitím. Líčil hrůzu bojů v Budapešti a strašnou zkázu měst i venkova, zejména zámeků. Byl to štíhlý třicátník, snědý s jiskrnými očima a černou bradkou. Mluvil klidně a jistě. O chování ruských vojáků praví, že má nejlepší zprávy z domova, kde zanechal ženu a děti. Dostav povolení k hromadné návštěvě kostela a Lorety od pana děkana. Odvázal svého koně od stromu, vyšvihl se lehce do sedla a odcválal k Vescům.

Čtvrtek, dne 3. května 1945

Podle rádia z Londýna kapitulovala německá armáda v Itálii. Je studený deštivý den, chvílemi sněží krupky. Žádné letadlo na obzoru. Odpoledne až do noci vzdálená kanonáda od jihozápadu, asi Pasov. Naučili jsme se v posledním roce dobře znát světové strany a polohu různých měst, často pomocí kompasu a mapy, odkud hřmění zní. Velmi správně lze to odhadnout, zprávy z rádia potvrzují dodatečně naše označení. Večer se vyjasnilo, několik rychlých letadel zakroužilo nad prostorem Budějovice – Římov. V továrně Jikov ve Velešíně propustili několik set dělníků, hlavně ty „nasazené“. Začínají mírovou výrobu. Děvčata z továrny vypravují, že ve Velešíně šijí narychlo prapory: československé, anglické a

americké. Na pile v Hamru projevilo se včera nepřátelské smýšlení dělníků k německým majitelům.

Pátek, dne 4. května

Počasí se vyjasnilo. Letecká činnost oživila, několik poplachů z Velešína. Zprávy z londýnského rádia o osvobozených koncentračních táborech budí úžas a hrůzu. Mysle lidí jsou nejvýš pobouřeny. Podle sdělení budějovických Němců má dojít dnes v noci k odevzdání moci českému plukovníku Vávrovi, který je prý již ve styku s německým komandantem. Mluví se o tom, že akci v Římově povede vrch. strážmistr Frant. Vaněk. Severozápadní fronta německá kapitulovala před Angličany.

Sobota, dne 5. května

Brzo odpoledne strhl se pojednou pokřik na návsi před hostincem Na rychtě u Kroupů, že je konec války a svoboda. Lidé pobíhali a sdělovali si to radostně. Ke mně přiběhla Frant. Filausová na verandu a radostně mi hlásila, že je svoboda. Když jsem se zeptal, odkud to ví, řekla: No, dyť vyvěšují již prapory! Za chvíli však prapory zase sejmuli, ale u některých vlály stále, tajně přichystané prapory dál. Ruch na návsi se stupňuje, všichni se smějí a jásají.

Ráno přišli k nám do dvora na poukaz obce uprchlíci z Opolí v Hor. Slezsku a ustájili u nás 4 krávy, 1 vola a 1 koně s vozy a zásobami. Je to celá selská rodina, patrně dost zámožná. Jsou od 15. března na cestě, denně urazí 20 km, nyní chtějí k Prachaticům. Starý hospodář přichází ke mně a ptá se, udiveně, co se stalo, proč lidi tak pobíhají a radují se. Říkám, že je po válce. Jsou zaraženi. Ke 4. hodině odpoledne vyvěšeny již vlajky československé na většině domů. Lidé vypravují, že Plzeň je obsazena Američany. V Praze je prý povstání. V Budějovicích je prý převrat. Starosta D. David se zastřelil na ulici u Parku. Budova gestapa v „Justičáku“ byla obsazena Čechy vězni osvobozeni.

V Římově vyrojili se mladší muži na náměstí a staví hlídky na silnici. Pensionovaní četníci objevili se ve svých uniformách. Za velitele uznáván je vrch. Strážmistr Frant. Vaněk. Je snědý s pronikavýma očima v ruce drží ruční granát jako husitský palcát. Štáb. Strážmistr Václav Hajský přiběhl s kulovnicí, kterou právě vykopal, byla šest let uchována v zemi. Na četnické stanici je jen několik pušek. Někdo volá, že v Branišovicích má maďarský trén pušek dost, aby je šli odzbrojit. Skupina

mladých mužů tam odchází s holýma rukama. Mladý Týmal je předjíždí na motocyklu a „odzbrojil“ je sám. Vydali zbraně ochotně a slíbena jim za to mouka.

Na silnici zachyceny první vozíky ruských zajatců, od nichž Němci utekli. Vozíky prohlíženy. K nám do dvora komandován vozík tažený dvěma bídnými koníky se zajatci Nikolajem a Dimitrijem. Naše hlídky zabavují z vozů vojenské deky a kožené batohy, v nichž naši poznávají výstroj ještě československé armády. Rusové jsou svolní a ujišťují, že zbraně nemají. Prohlídka povrchně skončena. Po chvíli nová prohlídka nalézá na dně vozu automatickou pistoli s patronami. Všeobecná hrůza jako před hadem. Vozka Nikolaj vědom si vážnosti situace snaží se široce vykládat, že o zbrani nevěděl, že jsou tam věci i ostatních vojáků. Ti ostatní jdou však stranou a ubohý Nikolaj, jakoby byl najednou ve věci sám. Nikdo ho neposlouchá. Je zaražen a nejistý. Po chvíli přibíhá náš četník a nařizuje, aby zabavené vozy odvezl do školy. Nařizuje to energickým mávnutím ruky. Obličej chudáka Nikolaje podivně změkne. Rukama zve nás k vozu a znovu chystá se vykládat, že o pistoli nevěděl. Na rázné nové mávnutí a rozkaz četníka zvlhnou mu oči a optá se měkce: zastrelať? Poznal jsem v tom okamžiku, že zná už ten rychlý rozsudek mávnutím rukou. Bylo mi líto toho slovanského hochy 22ti letého, přistoupil jsem k němu a řekl, aby se nebál, že se mu nic nestane. Jeho kamarádi utvrzují ho však, že Češi ne, ale Němci ano. V jeho očích byl dojemný smutek mládí těžce ohroženého. Za půl hodiny byl zpět živ a s vozem. Chtěl mi asi ukázat svou vděčnost, a když jsem přicházel, vytáhl z vozu pár nových vojenských bot, volal na mne již přes dvůr „Chóčeš? Chóčeš? A přinášel mi je. Řekl jsem mu, že nechci, aby si je nechal, že má ještě daleko domů a bude je potřebovat. Podivil se jaksí, že někdo také něco nechce. Ale viděl to náš kočí Chuchel, přiběhl a boty si vzal z jeho rukou. Nikolaj vypřáhl na to koně, odvedl pod střechu, a když ten na jedno oko slepý nechtěl vstoupit, poplácal jej po boku a slavnostně sděloval: Na, idi stáryj, vójna skónčena!

Na silnici zadrželi hlídky autobus a hádka před ním. Zástup lidí vytahuje někoho z vnitřku. Dva vyšší důstojníci Wehrmachtu a mladá žena. Střecha autobusu pokryta velkým praporem Červeného kříže. Prohlídka legitimací – prý vojenští lékaři – odevzdávají revolver, jiných zbraní prý nemají. Velitel místní četnické stanice studuje legitimaci a radí se s kolegy. Velký křik lidí, hlavně žen, žádajících, aby Němci odešli pěšky. Naši taky musí z Terezína pěšky do Buchenwaldu! Důstojník dává pokyn šoferu, aby spustil motor a odejel. Padne rána z revolveru, patrně náš četník, aby varoval před neuposlechnutím. Dav prosadil své a Němci

odcházejí pěšky k Holkovu. Autobus zavezen před hostinec Kožantův a vynášen obsah: hodně potravin, prý půlka telete, velké štůčky pláten a lékárnických potřeb. K všeobecnému zadostiučinění vytažen i kulomet, je hned odnesen na četnickou stanici. Četníci v davu vzkypělých lidí jsou vyčerpáni, někteří až popelavě bledí.

Z Brašovic přineseny pušky a rozdány strážím na silnicích. K večeru odebral jsem se s manželkou do kostela, abych z vděčného srdce poděkoval Pánu Bohu, za milost, že dal mi dožítí tohoto dne a že nás a jak jsem doufal i děti naše ochránil v nebezpečích posledních šesti let. V kostele krátký proslov misionářův, večerní pobožnost a pak zapěna hymna Svatý Václave! Lid zazpíval ji s vřelostí a citem.

Před schodištěm k prostranství pod lipami vztyčena velká vlajka československá. Ve chvíli shromažďuje se zástup mužů, žen i mládeže. Ladislav Petr předstupuje se starou zrezivělou puškou v ruce, dává znamení rukou a zalící k nebi a vypaluje dvě rány. Všeobecné utišení. Pak rozechvělým hlasem ohlašuje svobodu Československé republiky. Zástup obnažuje hlavy a za řízení pana řídícího učitele Josefa Havelského zpívá Kde domov můj a Nad Tatrú sa blíská. Zpívají dobře, dosud nezapomněli. Slávek Petr zakončuje opět dvěma ranami z pušky. Přistupuje ke mně a tiskne mi ruce. Objal jsem ho, ryzího a obětavého vlastence.

Neděle, dne 6. května 1945

V noci na dnešek zapnuto rádio až k ranním hodinám. Praha hlásí povstání a těžké boje. Velikou důvěru vzbudilo ve mně, když jsem slyšel, že povstání v Praze vede prof. Albert Pražák.

Římovská pouť. Ještě nikdy, co poutní místo stává, nebyla pouť oslavena tak malým počtem přespolních, jako letos. Nepřišel snad žádný. V kostele kázání P.Boh. Hassmanna ze Střížova, upřímně vlastenecké. Německý sedlák z Opolí s vozy a dobyt看kem odjeli k Holkovu. Zeptal jsem se jejich čeledína Stefana Switaszszuka, válečného zajatce z polské armády, zda chce s nimi do Germánie. Řekl, že by raději zůstal u mne, ač s ním nezacházeli špatně. Zapřáhl jim, vyvezl je z obce, tam jim odevzdal opratě a přišel ke mně do práce.

Odpoledne došly do obce zprávy z okolí, že v Rájově Němci krutě řadí, svázali prý a odvedli 30 sedláků, jsou i mrtví v několika místech.

Do Římova přijelo německé auto s vojáky a žádali vydání automatické pušky včera z autobusu vybrané. Je zřejmo, že včerejší lékaři došli a nahlásili, co se jim v Římově stalo. Němci obstoupili Římov a postavili na různých místech hlídky (u

Loučení, pod zámekem, u lávky..) V Horním Římově sehnali skupinu mužů a žen, postavili je ke zdi u obecní váhy a vyhrožovali revolvery. K večeru vystřelili několikrát do vzduchu na silnici a odjeli.

Všeobecná úzkost stupňuje se zprávami z Prahy, z nichž zřejmo, že ještě nejsme svobodni. Praha hlásí s provisorní nějaké stanice na vlně 415, ale zprávy chvílemi slábnou, hudba mezi hlášeními ustává, večer není slyšet už nic. Padla stanice, nebo celá Praha?

Čeká se další příjezd SSManů a persekuce. Hoši, kteří včera se zúčastnili převratu, odešli do lesů, někteří s puškami a noc strávili venku. Automatická pistole a část pušek vrácena na četnické stanici SSManům. Ostatní pušky od Maďarů uschovány po stodolách.

Pondělí, dne 7. května 1945

Časně ráno hlásí Praha na vlně 415, že německé vojsko postupuje na Prahu a že německá děla bombardují Prahu, že však Praha se nevzdá zbraní. Volá rusky úpěnlivě o pomoc: Vnimánje, vnimánje – govorit' Praga, Praga govorit'na valně 415 – plamenný priziv – nemedlenno – Stále se ozývá: krásnaja armia – slušajťe – slušajťe – gemanskaja armija napadajut na Pragu – nam nužna vaša pómošč – nemedlenno vzdušnoj flot. Opakuje podobnou výzvu i anglicky.

V 8 hod. ráno rozšířila se zpráva, že Američané postupují od Kaplice a že jsou v Netřebicích. Velešínská továrna propustila všechny dělníky domů. Z Velešína se prý už nikdo nedostane.

Potkávám pana říd. Učitele Jos. Havelského. Důvěrně mi ukazuje telefonogram od Národního výboru, došlý na četnickou stanici, že Američané jsou v Praze, dobyli Bílou Horu a Černínský palác. Malou stranu že dobylo československé vojsko. SSMani jsou v Strašnicích. Zpráva bude prý oznámena občanstvu v 11. hodin místním rozhlasem. Jsme oba potěšeni příznivým obratem. Oddíly generála Vlasova obsazují Prahu.

Nikdo nepracuje, lidé stojí na silnici a u domů, část odchází rychle na Holkov vítat Američany. Je opět radostná nálada plná důvěry a očekávání. Praha hlásí jménem Národní rady, že nemá s generálem Vlasovem žádných politických jednání a že akce jeho oddílů je akcí jeho vlastní. Zdá se, že došly nějaké námitky Rudé armády proti účasti Vlasovců. Znovu volání o pomoc k Rudé armádě i anglicky. Nová zpráva, že podezřelé živly roztrušují výzvy, aby byly vyvěšovány bílé vlajky na domech. Současně výzva, aby byly vyvěšovány jen vlajky československé. Nad

Římovem přelétávají rychle letci, směrem k severu, asi Američané. Letí Praze na pomoc.

10. hodin. Praha hlásí, že podle zprávy Reutra z Londýna může dojít každou chvíli ke kapitulaci Německa. Delegáti německého generálního štábu dostavili se do ruského hlavního stanu a žádali o podmínky, které by spojenci ke kapitulaci Německa kladli. Jediná místa větších bojů jsou již jen v západních Čechách mezi III. armádou generála Pattona a Němci a v Praze. Vstupujeme do třetího dne bojů proti nacistickým tyranům. Velká část Prahy byla osvobozena již první den. K. H. Frank nabídl jednání, byl nucen k doznání skutečného stavu. Žádá, aby mu Národní rada umožnila další boj proti našemu Sovětskému spojenci. Česká národní rada přerušila jednání, ježto K. H. Frank porušil několikrát ujednání. Vyzýváme jej k bezpodmínečné kapitulaci. Spojenecké armády se blíží ku Praze. Naše síly rostou, přibývá tanků a munice. Vystupňujte revoluční boj! Smrt německým okupantům! Čest a sláva hrdinům českého lidu! 10,20 min hlásí Praha německy, že z rozkazu mezinárodního Červeného kříže má německé dělostřelectvo ihned zastavit palbu na prostor nemocnice Bulovky, která stojí pod ochranou mezinárodního Červeného kříže.

Vzpomínám na děti v Praze, zda jsou všichni v bezpečí. Vojtík bude asi na Bulovce. Když manželka přichází, ztlumím rádio, aby neslyšela volání Prahy proti ostřelování Bulovky. Vzpomínám na Jardu, zda je s Andruškou v Novém Kníně či v Praze. Bůh je všechny opatruj: Vzpomínám s dojetím i na svůj rodinný domek na Pernikářce, na svoji knihovnu a ediční svoji činnost, na Pamětní knihu Emporia, sbírky leptů a obrazy. Vyčítám si, že jsem přece něco nevzal sem na venek. Jaká škoda, kdyby tato práce celého života přišla na zmar! Rádio je stále zapnuto. 10,45 hod. volá plynárna: Šetřete plynem, musíme udržet dodávku plynu pro nemocnice, které nemůžeme oddělit! Nemůžeme pracovat naplno, byli jsme bombardováni! Po mnohých letech opět první administrativní hlášení jen české, prosté a jasné! Znovu a znovu se opakuje výzva: zastavit palbu na prostor nemocnice Bulovka. 11,30 hod. generál Voženílek nařizuje odstranit ihned obrazy Dra Háchy a bývalého kancléře Hitlera. Náhodou zachytil jsem asi z Londýna přednášku spisovatele Klase Manna o Československu.: V Praze válka vlastně roku 1938 začala a v Praze posléze končí. Mluvil velmi sympaticky o Čechách právě v den, kdy pozornost světa je na nás upřena.

Od rána čeká se příjezd americké armády od Kaplic, ale marně. Praha hlásí, že osazenstvo malé skupiny německých tanků vyvleklo české obyvatelstvo z domů a

tlačilo je před tanky. Výzva Národní rady ke kapitulaci Němců do 12 hodin. Předseda České národní rady a jeho spolupracovníci sejdou se v hlavním stanu generála Vlasova. Německé jednotky vzdávají se houfně oddílům gen. Vlasova a československým osvobozovacím jednotkám. Hlášení je nyní pilné a časté, temperamentně přednášené. Včera bylo mdlé. Německá vysílačka Praha I a II. mlčí. Výzva ke kapitulaci do 6. hod. večer.

Odpoledne hlásí Londýn, že Německo nabídlo všem spojencům i Rusku svou bezpodmínečnou kapitulaci. Pražský německý vysílač prohlašuje prý, tuto zprávu za nepravdivou.

K žádosti mládeže povolil jsem pokácet v lese 2 smrčce na máje a hoši se je hned z lesa přinesli a postavili na náměstí. Nikdo nepracuje, stále se čeká na příjezd Američanů. V obci se dnes ustavil Místní národní výbor. Předsedou je podle pověření z Okresního národního výboru štábní strážmistr Václav Cvrček. Místním rozhlasem dává výbor občanstvu první pokyny a zprávy. Činí to s rozvahou a důsledností. Občanstvo ochotně a rychle příkazy plní.

Praha hlásí, že zpráva o návštěvě předsedy Národní rady u gen. Vlasova se odvolává. Po 7. hod. večer hlásí Praha, že Němci ještě vraždí české lidi a vyzývá obyvatelstvo k dalšímu boji. Večer roznesla se zpráva, že obávaní SSMani blíží se na tancích k Římovu. Všeobecný neklid. Jeník Kroupů podával německým uprchlíkům v hostinci večeri s ujištěním, že je všechny pobije, jestli budou SSMani vraždit. K 10. hod. v noci projíždí obcí mohutná kolona německých nákladních aut vojenských a pancířů. Vojáci stojí na vozech s puškami a pistolemi připravených k palbě Projeli rychle a nezastavili.

Krátké anglické volání Prahy o vyslání bombardovacích strojů.

Úterý, dne 8. Května 1945

Ráno v 6. hodin volá Praha česky i německy, aby Němci ustali ve střelbě na budovy, aby hořící části města mohly být hašeny. Před 7. hodinou ráno dostavili se k nám členové Místního národního výboru s výzvou, aby říšští Němci u nás obcí ubytovaní odešli do školy a tam se zdržovali přes den. Na noc že smějí do svých bytů. Od nás odešly dvě Němky z Vratislavě. Byla to první koncentrace Němců. Dopoledne hlásí Praha, že část německé posádky se vzdala, ale část ještě bojuje, zapaluje domy a vraždí civilní obyvatelstvo.

Dnes je mezinárodní svátek zakončení války, ale veselá nálada kalena je zprávami o bojích v Praze. Ve 3. hod. odpoledne vysílá Praha zase na obvyklé staré vlně 471. Přenáší proslov Churchillův o skončení války. Proslov je krátký, jasným hlasem pronesený a s mocným pozdravem Británii a králi končí. Stará Anglie, pokrytá starou i novou slávou! Vždy jsem věřil, i v nejhrošších dobách úzkosti, že ať se stane cokoli a jakékoli ztráty budou, ať by třeba obě strany všech zbraní pozbyly, že nakonec ještě někde na mořích bude anglická válečná loď kolébat se klidně a mocně na svých širokých bocích, a ta že válku rozhodne. Tak jsem se snažil zjednodušit si problém v malou obrazovou zkratku. 15,30 hod. z Prahy. Dělostřelba trvá. Výzva k našim dělostřelcům: šetřit střelivem, ale miřte dobře. Výzva, aby Němci zastavili střelbu na nemocnici Milosrdných bratří. Vysílání reportáže z Londýna ze slavnosti k zakončení války. Slyšet radostný jásot obrovských davů z různých měst západních spojenců „Hlasy měst“ a jako zvukový podklad toho velebné tóny mohutných zvonů katedrál: Londýn, Coventry, Brussel aj. Skoro jim závidím, oni jakoby už na slunci, my ještě v mraku války. Praha stále volá o pomoc. Lidé říkají, že část Prahy hoří, sned i Hradčany.

K večeru telefon z Velešína, že přijeli evakuovaní z koncentračních táborů. Národní výbor vyzývá všechny hospodáře, aby vyslali koně s povozy do Velešína, budou celou noc vozit evakuovaný z Kaplic do Velešína. Američané zachytili prý vlak o 40 vagonch evakuovaných a osvobodili je. Ženy mají se hlásit k ošetření nemocných. Sbírat potraviny a prádlo pro propuštěné. Ve chvíli snášejí lidé potraviny, obleky, housky, vejce, mléko a něco prádla. Sbíрка doplněna zásobami zabavenými dne 5.tm. a V. Hajský odváží to našim traktorem na valníku do Velešína. Po hodině se vrací i s věcmi s tím, že nám pošlou 500 vězňů na nocleh, máme jim sami uvařit. Vězňů je tolik, že Velešínstí nestačí je ubytovat ani nasytit. Vypraveno hned několik vozů s koňmi a za tmy přivezena část internovaných. Bylo jich asi 350. Pohled na ně byl hrůzný. Byly to lidské mátohy v hadrech, těžce se vlekoucí. První můj dojem bylo překvapení, jak jdou tiše, mezi sebou se dorozumívali spíše posunky než řečí. Bylo to únavou, ale i kolikaletou disciplinovaností až nedůstojnou člověka. V hostinci u Drexlerů v Hor. Římově vařena pro ně polévka z nasbíraných zásob a rychle nasyceni. Dal jsem zprvu otevřít všechny pokoje v zámku k jejich ubytování, když ale přišli, bylo všem zřejmé, že tak nelze je ubytovat. Byli v hrozné nečistotě a zavšiveni. Oblečení všichni v pruhovaných trestaneckých kajdách, často rozedraných. Po částech odvedeni do stodol. Vlekli se tupě, mlčky, odevzdaně a vyčerpaně. Někteří cestou do stodoly zvrátili sotva přijatou polévku. Četní zůstávali v příkopech, měli průjmy. V našich dvou stodolách mělo být umístěno

250, kolik ale jich bylo, nevím. Prostřeli jsme jim ve stodolách slámu na zemi, do níž se hned zavrtávali a ještě se slámou přikrývali, takže jich nebylo ani vidět, na mnohé se šláplo. Mladý Polák si liboval, že bude spát „jako panstvo na dovolené“.

Večer v rádiu řeč anglického krále plná jistoty z dosaženého triumfu. Tento král, o němž Němci roztrušovali, že je koktavý a degenerovaný, stane se patrně dějinnou postavou první velikosti. Odcházíme na lože po velmi rušném dni v 1 hodinu po půlnoci, ale ještě poslouchám dlouho rádio. V Praze sice příměří, ale stále nebezpečí srážek a dělostřelby.

Středa, dne 9. května 1945

Ráno v 6 hodin vyzval Národní výbor uprchlíky z Říše, aby odešli společně z obce. Odešli pěšky, vlekouce své rance. Nikdo jich nepronásledoval. Cestou k Holkovu vzala je prý vojenská auta s sebou. Motorizovaná armáda německá byla v pohybu k Holkovu. Mohutné tanky, velká děla a protiletectvé nestvůry projížděly rychle obcí. Vojáci na nich patrně jedou z daleka a nepřetržitě, jsou zaprášeni jako mlynáři. Celá nestvůrnost „civilizace“ je patrna. V kolonách koňské potahy v dobrém stavu, krásné těžké koně s novými koženými postroji. Všichni zřejmě pospíchají, aby dostihli demarkační čáry americké. Na vozech naloženy ženy a děti i stařeny už znavené. Patrně přibírají je Němci na ústupu. Je to obraz poražené armády, ale není ještě v rozkladu. Obyvatelstvo je pozoruje klidně a s dosti učiněním. Dnes odešel náš koč Fr. Chuchel do Trhových Svinů na pohřeb svého bratra, který tam byl na ulici při přestřelce zabit. Demarkační čára prý bude: Vyšší Brod, Prachovice, Písek. Přál bych si vidět, jak na této čáře budou Němci odevzdávat zbraně a veškeren vojenský materiál, který zde provázejí a jak odcházet budou pěšky bez pušek a distinkcí do zajetí. Tak lze si teprve představit celou tíhu rozhodnutí: Bezpodmínečná kapitulace! „Mit Mann und Rose und Wagen hat sie der Herr geschlagen“- tak nějak chlubil se Hitler na podzim 1939 po tažení v Polsku – a jak těžce dopadla nyní ruka Páně na něho a na jeho pýchou zpitý národ! Boží mlýny melou pomalu, ale nadrobno, jak prý říkají Angličané.

Ráno plný dvůr lidí u nás v šedomodrých pruhovaných hadrech, někteří bosi. To vylezli vězňové ze slámy a hřejí se na slunci. Jsou všichni nápadně bledí. Staří mezi nimi ani nejsou, patrně to nevydrželi, jen mladší a nejmladší, i 14ti letí. Poláci, Rusové, Jugoslávci, Belgičané a Francouzi, nějaký Němec, Ital a i Řek. Někteří se svlékli a myjí se ve studené vodě u vodovodu. Hubené kostry. Většina leží na zemi apaticky a vyhřívají se. Je slunný teplý den. Někteří zůstali ležet ve stodole, svítí

jim oči horečkou. Římovští občané snášejí šatstvo, prádlo a obuv. Ač zásoby po 6ti leté válce nejsou, dávají skutečně obětavě. V hostinci u Kožantů se věci hromadí a hned rozdávají nejpotřebnějším. Srdce se pohnula a nevýslovný soucit s těmito ubožáky se projevuje u všech občanů. Slečna Pečená -má matku také v koncentráku- a jiné ošetřuje u nás raněné. Mají rány po úhozu gumových obušků a otevřené boláky na lýtkách, prý nedostatkem vitamínu C. Nutno především, aby se umyli. Dal jsem zatopit v kotli a vyčistit koupelnu. Obec ustanovila starého Mikšla, aby dohlédl na pořádek při koupání a ženy, aby se vykoupaly napřed. První byly Rusky. Jednají velmi čiperně, kachlíkový bazén lázně si vyčistily, rychle jim jde práce od ruky. Jsou při tom veselé a švitoří zřejmě inteligentně. Jedna z nich nám pak ukázala bratra studenta, kterého po létech našla ve vlaku při evakuaci, ač dříve o něm nic nevěděla. Dovídáme se od některých, že jsou z různých koncentračních táborů, naposled byli v Litoměřicích, odtud jeli přes nějaké velké město (patrně Prahu), pamatovali jméno Benešov. V Kaplici vlak zastavil, někdo prý tam vykřikl, že ve městě jsou Američané a všichni gestapáci utekli a vězni byli svobodní. Měli být původně dovezeny do Rakous a tam postříleni. Cestou z Litoměřic bylo několik vězňů strážemi postřeleno. Ukazovali mi čerstvé zakrvácené rána na ruku i hlavách, ovázané kapesníkem. Někteří z gestapáků, kteří vlak střežili, navlékli tajně pod uniformu trestanecké štráfaté kajdy. Chtěli se tak stát nenápadnými. Byli však poznáni a prý utlučeni, ač o tom při stavu sil vězňů pochybují. Vězni byli při příchodu velmi vyčerpaní. Vezli je na vozech otevřených, nákladních tak hustě obsazených, že mohli spát jen sedě na bobku. Mezi vězni zahlédl jsem sehnutou postavu a výraznými očima, kdysi jistě vysokou. Na otázku odkud je, že z Černé Hory: Djoko Vujošević, major jugoslávské armády. Oblékli jsme ho společně do slušných šatů a prádla, poslali k holiči a odpoledne už chodil „jako nomak“ – mládenec. Chodil mezi námi jako znovuzrozený, ujišťoval svou vděčností k dobrému českému národu, a jak se cítí šťastný mezi námi. Belgický stavitel vyprávěl, že měl s otcem stavitelskou firmu a že Němci přišli, aby stavěl letiště. Otec prý řekl, že pro Němce nebude dělat a už byl syn v koncentráku. Příhod, které vypravovali, byla spousta, všechny potvrzovali krutost Němců a nelidské zacházení s vězni. Jedna, kterou vyprávěl Belgičan: Stáli jsme na dvoře oploceném ostnatým drátem. Mezi námi procházela německá hlídka, Pojednou se na některého z nás podíval, přistoupil k němu, sejmul mu čapku, hodil ji přes plot a řekl: Běž si pro ni! Když vězeň vyběhl, sejmul voják pušku a zastřelil jej. Mezi vězni byl starší muž Francouz, podle obličeje hodně chorobný. U nás byl smutný a malátný, ale vyprávěli, že býval nejveselejší z vězňů,

všem dodával dobré mysle a posiloval je. Měli ho proto všichni rádi a pomáhali mu. Zejména mladý Polák se ho ujal a podporoval jej při chůzi. Odpoledne přijel sanitní autobus a naložil nemocné k cestě do budějovické nemocnice. Toho Francouze též. Polák ho donesl do vozu, a když se loučili, objal ho Francouz a dlouze jej třikrát políbil. Slzy vděčnosti měl v očích. Byli jsme všichni dojati tímto projevem lidského bratrství.

Rudá armáda vstoupila prý dnes do Č. Budějovic. Ing Mück, budějovický Němec u nás bydlící, zastavil německé auto s vojenskými lékaři a vyzval je, aby pomohli některým nemocným vězňům. Lékař přišel, obešel je, jak leželi roztroušení ve stodole, a říkal nám: ten zemře, ten zemře, ten zemře, tohoto bylo by možno zachránit, kdyby se mu dostalo hned pomoci. Podivil jsem se tak rychlé diagnóze a byl jsem rád, že za krátko k večeru je všechny odvezla budějovická sanitka do nemocnice. Pan děkan Fr. Gabriel navštívil nemocné, jimž ve stínu stodoly podivně svítily oči, přinesl i jim šatstvo i stravu od Kožantů, pokud projevíli přání.

Ochota římovských občanů k účinné pomoci a obětavost je příkladná. Zdraví vězňové shromážděni večer pod lipami, rozdělení podle národů a odvedeni do ubikací nedávno postavených u Holkova a Velešína.

Čtvrtek, dne 10. května 1945

Poloviční svátek, nepracuje se. Ráno vyzval místní rozhlas všechny Němce zde bydlící od 14. let stáří, aby se dostavili ihned na Úřad práce do Českých Budějovic. Neuposlechnutí bude trestáno koncentračním táborem. Za hodinu obcházel členové Národního výboru zbylé Němce a ty bývalé Čechy, kteří se hlásili za Němce. Byla to zejména selka A. Melmerová. Odjela na své bryčce do Budějovic.

Několik děvčat obleklo si lidové kroje doudlebské a odjely autobusem „vítat Rusy“. Dopoledne táhl Římovem oddíl Vlasovových Rusů. Byli sice v německých uniformách, ale srdečně pozdravováni. Táhli k Holkovu, aby patrně přešli brzo v přátelský styk s Američany. Stejným směrem postupovaly v posledních dnech všechny německé oddíly. Vůbec se zdá, že dráha na Linec je poslední ústupovou možností Němců z Čech.

Odpoledne roznesla se zpráva, že Dr. Ed. Beneš s vládou jsou již v Praze. K 5té hodině odpolední přijela dvě malá auta s americkými důstojníky. Byli to statní mladí muži bezvadně vybavení. Byli bouřlivě vítáni. Auta jich obležena jásajícím davem. Důstojníci vystoupili na vůz a dav si fotografovali. Jeden z nich mluvil

dobře polsky a dorozuměl se s našimi. Za chvíli přijelo sovětské auto s dvěma důstojníky se širokými epoletami na ramenou a řády na prsou. Tak se u nás setkaly dvě hvězdy: bílá americká a rudá sovětská. Auta jich byla tak označena. Důstojníci vzali malé děti do vozu a hladili je. Po lesích v okolí je chvílemi živá střelba. Maďaři s okolí se dávají k dispozici. Po celý den se trousí další vězni z koncentráku, myjí se u nás a upravují. Přicházejí asi z Velešína sem.

Pátek, dne 11. května 1945

Dopoledne přitáhla sovětská pěchota s polními kuchyněmi. Dělostřelectvo její projelo Římovem směrem k Boru, patrně na Krasejovku. Vojáci statní hoši, urostlí a hezcí. Pochodují-li v řadách, jsou snědé jejich tváře obrazem zdraví nezdolné mladé rasy. Nevidět některého se skly na očích, téměř všichni mají zdravé zuby. Jsou dobře oblečeni v uniformách khaki barvy. Četné řády na prsou: řád rudé hvězdy „za odvalu“, Stalingradskou medaili. „Aficeri“ se mnoho neliší od mužstva, jen nárameníky se zlatými hvězdami. Stýkají se s mužstvem nenuceně a přátelsky. Povýšenost ani znaky subordinace nejsou nikde patrné. Zdá se však, že respekt je. Jsou veselí a zřejmě dobrých nervů, každý obtížný úkol a námaha končí všeobecným smíchem. U nás byly by jistě rozepře, hádky a výčitky. Viděl jsem to při seřazování vozů s nezbytnými obtížemi na nerovném terénu. Několik děvčat v uniformách, některé z nich jako felčařice, medičky. Občas projede obcí některý moloděc tryskem na nesedlaném koni, snad aby ukázal, co umí. Rusové přinesli neznámé bankovky, nové československé z r. 1944, rakouské okupační šilinky, platí pivo v hostinci bankovkami a nežádají zpět. Nikdo také nezná jejich hodnotu.

Vojáci rozdávají přebytečné koně. U Krumlova potuluje se množství koní, pasou se na loukách a polích bez dohledu. Nesmírné množství pušek a válečného materiálu (helmy) leží pohozeno podle cest. Průchod je volný, nikdo hranic nestřeží. U řeky v údolí padají po celý den ostré rány z pušek a strojních pušek i ručních granátů. Vzbudilo to nepokoj, každý tuší v tom přestřelky s SSMany v lesích. Brzy se však ukázalo, že to Rusové „chytají“ ryby. Omámené ryby odnášejí v putýnkách. Někteří střílí po uhánějících rybkách z revolverů, ale s prázdnou se mrzutě vracejí: Čort vazni, nic zde není – to u nás máme ryby dlouhé jako lóšaď.

K večeru vyhrává místní hudba s říd. učitelem Havelským před zámeckou restaurací. Poté tanec v sále. Stále se ještě nepracuje. Lidé stojí celý den na návsi. Děti vozí se v sovětských autech. Hoši římovští odjíždějí na nesedlaných koních k řece a plaví je. Mnoho vojáků již se koupá. Ještě stále se trousí další vězňové

z koncentráků. U nás na dvoře se myjí a převlékají. Patrně slyšeli o pomoci zdejších občanů. Každý se snaží dostat co nejrychleji z trestaneckých mundurů. Od nás z hnojiště vyvezena celá fůra těchto hadrů. Vidlemi to nabírali. Z nejbližšího okolí v obci vyvezeny dvě fůry za obec k spálení. Uschoval jsem jeden mundur politického vězně (měli červené prýmký a písmeno vyznačující národnost) na památku.

Zprávy z rádia už nikdo neposlouchá, je očividná z rádia. Pravým dobrodiním je nám zahrada, kde sedáme s přáteli Cvrčkovými. Po silnici rachotí co chvíli kola děl a obozů, ale řeka pod námi plyne svou odvěkou tichou melodií, líbeznou i moudrou. Nervy zde uklidňují a nabývají nových sil. Od našich z Prahy dosud žádná zpráva. Telegrafovat nelze, vlak prý jezdí z Prahy jen do Tábora. Večer přišli k nám dva důstojníci na besedu: starší lieutenant a mladší kapitán v tmavozelené uniformě. Prý sympatický, řečný a veselý Ukrajinec, zvěrolékař povoláním. Druhý mlčenlivý a zdrženlivý, myslím, že politický důstojník. Objednali si pivo, hned 4 litry a chtěli je zaplatit 50 šilinkovou bankovkou. Ukrajinec měl s sebou „hárhošku“, ukořistil ji někde u Vídně, těšil se z ní jako dítě z hračky a hrál ukrajinské písně. Vyprávěl o hospodaření na kolchozech, že každý kolchozník může mít 1 krávu a 2 telata jako vlastní majetek, drobného zvířectva kolik chce. Pole není nutno hnojit. Práce je lehká, orají traktory. Co si sám vypěstuje, může sníst, nebo prodat v górodě. O výtěžek kolchozu se účastníci dělí po žních. Kolchozníci jsou spokojeni – a proč by nebyli? Zdá se mi, že je to způsob hospodaření vyplývající z vlastnosti ruských poměrů: volné půdy mnoho, stakilometrové roviny a pak stále letní počasí na Ukrajině bez dešťů, kdy na poli možno i vymlátit. Druhý host odsedl při tomto hovoru od stolu do křesla u dveří, kouřil a mlčel. Na moje otázky, jak se jim líbí, říkali téměř všichni Rusové: a ně mnógo, samá gora – mnogo rabóty – to u nás rovína stol – stokilometrov, země lehká a úrodná. Jenom kvartíry máme prý lepší přiznávali a trochu přitlumeným hlasem.

K nám do kuchyně komandován voják, aby vařil pro posádku u nás ubytovanou. Obavy zprvu, jak s ním vyjdeme. Ale milý Rus – a byl k tomu až ze střední Asie překvapil: chodí po velké kuchyni po špičkách, aby jeho vysoké boty neškramtaly a když se chce zakouřit, požádá paní o dovolení. Jeho dobré chování nás příjemně překvapilo i jeho pečlivost a čistota v přípravě jídel. Rýži pral v několika vodách, uvařil a omastil tak, že bylo pochoutkou, když dal ochutnat. Byl zřejmě nadšený ruský vlastenec. Říkal mi, že už tolik nedáme na Internacuonálu, máme vlastní

gymnu. A vůbec, Ruská země je báječná země: cokoli do ní zasadíš, to roste a nese plody: zasadíš pecku z abrikosy a vyroste strom a má ovoce. A rukou zamával do výše, jakoby větve již viděl a plody jakoby už zezdola už mohl trhat. Vůbec mám dojem, že národní sebevědomí Rusů touto válkou teprve se projevilo a ještě poroste.

Sobota, dne 12. května 1945

Po silnici odchází kolona maďarských vojáků – jsou odzbrojeni a jdou si jen tak na lehko, bez dozoru, ale v řadách. Někteří volají na mne, co nového, že jsou Slováci a z Podkarpatské Rusi.

V údolí Malše, hlavně u lávky a mlýna rána za ranou, často jako z děla stále se loví ryby. I do našeho rybníka vhodili rozbušky, ale rybník letos není osazen, rozbili jen zahrádku a čap. Odpoledne odjíždějí Rusové, prý ke Krumlovu, kde jsou nepokoje. V obci je chvíli zase poklidno. Večer přijela nová kolona vozů, u nás stojí 12 párů koní s povozy na dvoře. Vedoucí jich, starší, vysoký a vousatý poddůstojník velmi energický a rozšafný dovedně je sešikoval tak, aby ráno mohli snadno vyjeti ze dvora. Chtějí vyrazit časně. Poplácávám malého ruského koníka a chválím jej. Poddůstojník přisvědčuje: velmi chytrý lóšad', vyšel u Ukrajiny stále na západ – šel na Gitlera – zná světové strany – teď obrátí a půjde sám na východ, až přijde domů! Vojsko z okolí potřebuje maso, dali jim 2 krávy od Melmerů. Shánějí seno, dříví a kyselé zelí. Říkají, že by takhle i nějakou sviňku potřebovali. Spásají louky, jeteliště a pole. U nás spasena louka pod Skalicí a velká louka na Lechovech. Zřejmě, že potřeby vojska by se stupňovaly, kdyby v obci déle zůstalo. Nejběžnějším dorozumívacím slovem stává se „kaput“. Vozy jsou kaput, koně jsou kaput, louky jsou kaput i vojna je kaput. Některým Rusům podivuhodně dobře rozumíme a oni nám. Jsou to Ukrajinci, hlavně ze střední Ukrajiny, z okolí Kieva. Jsme s nimi jazykově blízce příbuzní. Z jejich prasídel vyvedl nás asi kdysi náš dobrý praotec Čech.

Překvapilo mne, že nejen aficerky, ale i důstojníci se parfemují. Viděl jsem, jak voják vyhrabává z vozu z vozu flakonek a podává důstojníkovi, ten se kropí na prsou i obličej i za krkem silnou voňavkou. Je nám to nezvyklé při nepopíratelném hrdinství všech složek Rudé armády.

V našem lese na Strahově i sousedů a v Boru zřídili Rusové vojenské tábory se zemljankami. Pokáceli a nasekali množství kmenů, nadělali úpravné chodníčky mezi baráky, vysypané pískem a hřiště. Nikdo tam nesmí, také tam nikdo nejde,

poněvadž stále padají v lese ostré rány z avtomatov. Koně vypásly velkou velkou paseku a lesní oddíly, které jsem dal vysázet před několika lety. Vykousali i smrčky několikaleté. Škoda je veliká. Tábor byl pečlivě rozmístěn, stoly opatřeny nápisy. Po zrušení tábora jsem si uschoval tabulku s nápisem Stol avtomatčikov. Místa latrin označeny byly nápisem Ubornaja.

Došly prý do Říмова první dopisy z Prahy, nám dosud nic. Předpokládám, že naši hoši poslali telegram, jichž množství prý leží v Budějovicích a jsou roznášeny jako dopisy. Přednosta nádraží v Holkově vzkazuje mi, že již tři vlaky jezdí z Prahy. V posledních dnech je letní vedro, ve stínu 34 stup. C. Je všeobecná únava z vedra, ale i z ruchu uplynulého týdne. Projevuje se touha po klidu a práci. V četných německých rodinách v Budějovicích byly sebevraždy. Tybitanzl z Pracovního úřadu postřílel prý své děti, ženu i sebe. Němci shánějí prý jedy, jsou přesvědčeni, že se s nimi bude jednat tak, jako oni jednali s židy.

Neděle, dne 13. května 1945

V 10 hod. dopoledne sloužil pan děkan slavnou mší svatou v prostranství pod lipami u pomníku padlých vojáků na poděkování Pánu Bohu nad šťastným skončením války. Dostavili se farníci z okolí, z Branišovic přijeli na žebříňácích i sedle, děvčata v doudlebských krojích, i římovská děvčata byla v krojích, pokud je měla. Před mší svatou uvítal shromáždění nový předseda Národního výboru Josef Vávra. Slávek Petr krátkým proslovem vyzval občany k snášlivosti a křesťanské lásce. Pan děkan Fr. Gabriel měl promluvu o významu dnešního dne oslavy vítězství a míru. Po mši sv. měl řídící učitel Josef Havelský slavnostní řeč. Řečníště postaveno bylo u hostince Kožantova. Vedoucí myšlenkou řeči bylo: „Jsme svoji“. Ohnivý přednes zakončil odsouzením všeho zla, jež odvěký nepřítel v zemích našich v době okupace napáchal a „na znamení potupy a rozchodu s říší spálíme nyní její vlajku zde veřejně na náměstí!“, což se souhlasem přítomných hned se stalo. K slavnosti se dostavil hasičský sbor v slavnostních uniformách a celá četnická stanice i s penzionovanými členy. Odpoledne byla národní veselice s tancem.

Dopoledne dostali jsme na poště první lístek od syna Vojtíka z 11. května, v němž oznamoval, že jsou všichni živi a zdraví, on že dosud je už celý týden v permanentní službě v nemocnici na Bulovce a jenom telefonicky že je ve spojení s domovem. Náš rodinný domek že je však zasažen granátem a bytové zařízení že je silně poškozeno. Poněvadž o Jardovi nic nepíše že nevěděl jsem, zda je také na

Pernikářce, nebo zda zůstal v Novém Kníně. Rozhodl jsem se proto hned odjetí do Prahy. Odjeli jsme po poledni bryčkou na Holkov, ale odtud vlaky ještě nejezdí a tak jsme odjeli bryčkou do Budějovic. Vlak přijel od Prahy se zpožděním 2 hodin, obsazen do posledního místa, a plnými plošinami i střechami lidí z koncentráků a dělníků nasazených v Říši. Mezi nimi množství temperamentních Italů, veselých i v této situaci. V Budějovicích všichni museli vystoupit a obsadili jiný vlak, s oblibou vyhledávali místa na střechách vagonů. Lokomotivu našeho vlaku převedli na druhý konec a obrátili ku Praze. Vlak byl nečištěný, plný prachu a špíny. Již na nádraží přidružili se k nám dva Poláci z Buchenvaldu, provázeli nás do Prahy a pomohli odnést naše bafohy na Pernikářku. Vypravovali jako všichni ostatní o řádění Němců v Polsku, kde byly celé rodiny postříleny a o utrpení v táboře. Mladší z nich zachránil staršímu svému druhu život ještě v posledních dnech, když museli pochodovat 80 km. Starší byl již vyčerpán, aby nebyl zastřelen s těmi, kteří zůstávali pozadu, vzal jej mladší na záda a nesl kus cesty. Moji ženu oslovovali „mamuška“. Vlak celkem normálně projíždí, až před Benešovem za tmy mají nastupovat němečtí uprchlíci nebo „kolonisté“ ze Sedlčanska, ženy s dětmi a balíky. Hrnou se do osobních vozů, ale tomu se opřela mladičká konduktérka a i proti vůli výpravčího úředníka prosadila, že Němci museli z osobních vozů ven. Hájila svou věc statečně, že naše vozili v otevřených vozech a za mrazů. Oba naši Poláci se náhle vytratili a pomáhali čile Němce vyklizovat. Pak se k nám vrátili, ozbrojeni velkým dalekohledem, patrnou kořistí své akce.

Do Prahy dojeli jsme se zpožděním několika hodin asi k 5té hod. ráno. Bylo již jasno, v ulicích klid. Na křižovatkách ulic zbytky barikád z dlažebních kostek a nejrůznějšího hamparádí. Pěšky z Wilsonova nádraží domů. Leckde stopy bojů a bombardování. Zřícené domy na Václavském náměstí. Před budovou bývalé německé reálky ve Zborovské ulici na Smíchově stojí dlouhé čety německých zajatých vojáků. Slabé hlídky revolučních gardistů v tropických helmách odvádějí je Holečkovou ulicí do Motola. Zajatci jsou bledí, vyhublí, staří šedovlasí i mladší hoši. Jdou odzbrojeni s rancem na zádech, mlčky a sklesle. Velmi četní s brýlemi na očích. Uprostřed mezi nimi pochodují děvčata z vojenských kanceláří. Vzpomínám si živě, že právě nedaleko těchto míst setkal jsem se dne 15. března 1939 s německým vojskem obsazujícím Prahu. Pochodovalo tehdy v plné pýše své síly, na autech strojní pušky s řetězy nábojů, vyleštěných do zlata, s puškami připravenými k střelbě, s vyzývavým a posměšným pohledem na nás, kteří jsme je míjeli chladně a nevšímavě. Potkal jsem toho dne Dr. H. Müllera, profesora na německé universitě, bývalého kolegu z Hypoteční banky, židovského původu.

Ustrašeně se ptal, co tomu říkám. Odpověděl jsem, že v historii už několikrát byla Praha okupována, ale nakonec zase vyklizena a že nepochybuji, že bude tomu tak i tentokráte. Měl jsem na mysli slavné pasáže dávného kronikáře z let 1278 – 1283, kdy byla Praha a země Česká okupována Branibory. Vydal jsem tyto Letopisy Pražské roku 1930 a je to nejkrásnější kniha mé ediční činnosti. Pasáže tyto předčítal jsem v létech války přechoť sám sobě a přátelům nás navštívivším ku posile. Uvedu zde jen jeden citát z ní: /Markrabí/ kázal vypraviti posly po městech a po tvrzích, aby oznámili a provolali hlasem biřicovým, aby všichni Němci cizozemci, kteří přišli do Čech k braní loupeže, ve třech dnech neprodlévajíce odešli beze vsí překážky Němci to uslyševše, nečiníce žádného průtahu, jako kalenou střelou raněni, nakvap davše se na cestu, odešli jsou, a jako se netopýři skrývají, když ranní zář zasvitne, tak Němci, jak dým mizí, zmizeli jsou. Od té doby obyvatelé země, znamenavše odchod Němců, čilejším duchem oživeni, kteří bydleli v lesích a hájích, navrátili jsou se k svým vlastním příbytkům, od té chvíle člověk přiložil ruku k dílům atd., pacholek začal pracovat pluhem, kovář v kovárně, tesař na střeše, žena na sítě a na vřetenku a každý řemeslník začal se pachtiti při svém díle, maje plnější důvěru ve svornost knížat a v začátek míru. (str.28/9 Letopisů).

Děkuji Bohu Všemohoucímu, že mi dopřál, abych se konce dočkal a uviděl na vlastní oči, jak zbytky té poražené armády, rozbité a vysílené po strašném pádu, tupě odcházejí, mlčky a udiveně. Na jejich očích je zřejmá obava, jakému osudu jdou vstříc. Za všechnu zpupnost, násilí a zlo, i za to, co pro nás chystali, až by zvítězili: Spravedlnost, ruka Páně projevila svoji moc a sílu!

V Holečkově ulici pospíchá proti nám mladý muž sáhodlouhými kroky – vztahuje proti mně náhle ruku a volá nejistě: Vy jste přece rada Dyk! Víte co se u vás stalo! Řekl jsem: Granát. „Tedy víte, abyste nebyl překvapen“ a utíká dál. Nevím, kdo to byl. Ale nepokoj můj roste: což není-li to horší, než Vojtík psal? Přicházím k našemu domku. Čelní zeď u ložnice zřícena, v postranní zdi u verandy průlom jako dveře veliký. V bytě Vojtíkově nepopsatelná spoušť, hromady šutru na zemi, nábytek roztráštěn, zeď do vedlejšího pokoje promáčkuta. V mé pracovně povalena přetěžká knihovna, vzácné obrazy – Špálova prادلena – proděravěny úlomky granátu. Všechna skla oken a nábytku roztráštěna, sbírky starožitností poničeny, zejména lidová keramika, kterou jsem od studentských let sbíral. Knihy, ač rozházeny po zemi jsou bohudíky zachovány. Všude, i do knih vnikl nejjemnější růžový prach z roztráštěných cihel. K zásahu došlo dne 6. května odpoledne v 5

hodin. Podle některých z letadla vyzbrojeného palubním dělem, které údolím košířským létalo a střílelo, podle druhých – a pravděpodobněji – těžkou dělostřelbou od Jinonic, nebo Barrandova. Jaroslav se Selmou i Věra s malým Vojtíškem byli v bytě a poslouchali hlášení rozhlasu. Náhle dopadla střela v sousedství na domek prof. Josefa Kopala a zřítla se tam střecha. Vyděšení blízkým rachotem utekli naši do přízemní chodby u sklepa a v tom dopadla další střela na domek náš. Rachot byl hrozný, dům otrásl se v základech a věděli hned, že dům byl zasažen. Když vyběhli nahoru, neviděli nic pro hustý mrak prachu, který všechny místnosti zahalil. Ze sousedství přiběhla od Flíčků slečna Kateřina Puldová, ta statečná, která nosila barikádníkům na Stadionu vodu a jídlo, byla Němci při tom zajata, ale zachránila se. Mysleli, že dům hoří, prach dusil a nebylo možno vstoupit. V domě ve chvíli explose bylo 16 lidí, i rodiče snachy Věry a příbuzní snachy Selmy. Přišli sem ráno v přesvědčení, že zde bude bezpečněji než dole na Smíchově. Zraněn nebyl nikdo. Velký pokoj s kuchyní zůstal celkem beze škody, v podkroví byly potrhány příčky stěny. Střecha poškozena na mnoha místech. – Vojtík byl od 5. května v permanentní službě na Bulovce a vrátil se domů až 2/5. Granát, který dopadl na zeď u okna, vybuchl částečně venku i uvnitř. Sebrali jsme z něho ze šutru celou krabici ostrých úlomků. Podobný dopadl níže u Škodových domů a nevybuchlý byl později odvezen. Vážil 65 kg.

Dopoledne byla střelba na Stadionu. Přinesli odtud k nám těžce zraněného barikádníka, aby jej snacha lékařsky ošetřila. Ležel u nás na nosítkách, než jej snacha obvázala a posílila černou kávou. Zařídila jeho odvoz do nemocnice v Motole. Zranění jeho bylo těžké (břišní průstřel) a sotva vyvázl životem.

Milý dva Poláci pomohli nám donést baňohy až k nám, posílil se a odpočali a pak děkující mamušce odešli se slibem, že budou psát. Nic ale nedošlo, stejně jako ani známku života nedal Jihoslovan Djoko Vujošević. Jen Francouzi děkovali několika dopisy do Říмова Věnkovi Cvrčkovi a obci Velešínu, kdež se zmínili zvlášť vděčně o přijetí v Římově.

Pustil jsem se hned do opravy domku a podařilo se mi průběhem léta uvést jej do obyvatelného stavu. Tak skončilo se pro nás údobí války. Oba naše domy těžce poškozeny (v domě čp. 294 U zlatého jelena na Smíchově rozbito při náletu přes 600 okenních tabulí). Ale zůstali jsme všichni zachováni na živu a přečkali jsme nebezpečí, jichž tolik bylo za uplynulých šest let. Tak mnohé z přátel zachytilo a zahubilo!

Zakončuje toto vypravování, nemohu jinak, než vzpomenouti a vděčně opakovati si v duchu starobylý hymnus, který od věků zpívaly zástupové křesťanstva, na kolenou klečíc: Bože, chválíme Tebe!

Alois Dyk

V Římově a Praze, roku 1945/46

Malé doplnění redakcí

Německá žena, která byla nucena vystoupit z automobilu, porodila v hostinci u Kalinů. Dítě zemřelo a bylo pochováno na místním hřbitově. (spodní branou na dětském hřbitůvku)

K 6.5. k rukojmím u obecní váhy

Bylo pochyováno 13 občanů, kteří nevěděli co se děje, někteří se šli i ze zvědavosti podívat. Mnoho lidí včetně veškerého četnictva se poschovávalo a uteklo do lesů. Němci vyhrožovali zastřelením rukojmích a rozstřílením Říмова. K vyjednávání se odhodlal vrchní str. František Vaněk s jedním strážmistrem (asi Prokešem?) K ultimátu byl přinucen a to sehnat a navrátit ukradené zbraně do 16té hodiny. Zcizené zbraně se podařilo sehnat a navrátit. Rukojmí byli propuštěni. Rukojmí: Babka Antonín sedlák, Hanzl Josef sedlák z Vesce, Jaroš František školák 10 let, Jirka Antonín sedlák, Kroneisl František obchodník, Kubeš František mládenec, Moravcová Růžena, Poes Jan holič, Šimek Jiří mládenec, Staněk + Staňková (z vagonu), Štrob Ludvík vahař, Štýdl František st. zam.

Události posledních válečných dnů zachytil Dr. Alois Dyk – ředitelský rada Hypoteční banky a bibliofil, spoluzakladatel Sdružení výtvarného užitého umění Artěl, majitel nakladatelství Emporium, spoluzakladatel Matice římovské, majitel římovského statku – zámku. S laskavým svolením dědiců – vnuků pana Vojtěcha Dyka, Věry Dykové a Markéty Markové Dykové, předkládáme spoluobčanům Říмова a okolí toto II. vydání. Bylo mi velkou ctí nahlédnout do kopie Poznámek z dnů převratu v Římově a tyto přepsat za což rodině Dyků srdečně děkuji. *Koupal Vladimír*